

La resposta catalana a la crisi del 98

L'exposició del Museu d'Història de Catalunya 'Escolta, Espanya. Catalunya i la crisi del 98' ens acosta a la reacció de la societat catalana davant el desastre del 98. A diferència del catastrofisme espanyol, Catalunya va saber articular una resposta moderna i dinàmica.

Desposseït des del 1898 de les colònies d'Amèrica i d'Àsia, l'estat espanyol s'aboca a un nou segle en plena crisi social i política. Catalunya reacciona al daltabaix posant en marxa l'engranatge d'una societat civil i un sistema polític propi i plural.

El 1898 les societats catalana i espanyola desperten de cop del somni colonial. La pèrdua de les places d'Ultramar posa fi a quatre segles de relacions imperials, deixa tocada l'economia i el comerç, i evidencia les mancances internes. El "desastre" colonial significa de portes endins una desfeta social.

La lectura d'aquest daltabaix, però sobretot la resposta singular que des de Catalunya s'articula per superar-lo és l'eix al voltant del qual el Museu d'Història de Catalunya (MHC) inaugura a Barcelo-

na una exposició amb esperit marcadament divulgatiu sobre la crisi del 1898. El comissari de la mostra, el catedràtic d'història contemporània de la Universitat de Girona, Àngel Duarte, resumeix aquesta fórmula catalana anticrisi en una paraula: "vitalitat". Es tracta d'una capacitat de "reaccionar en positiu" que Espanya no va experimentar i que va fer que Catalunya es modernitzés mirant a Europa i fos crítica i revisionista amb el model d'estat en què participava, explica Duarte.

El director general de Promoció

Cultural, Vicenç Villatoro, ideòleg en l'elaboració de l'exposició, explica la idoneïtat d'organitzar-la ara per oferir una "lectura catalana d'uns fets que són i seran al llarg de tot l'any, aprofitant el centenari dels esdeveniments, objecte de diferents discursos". L'exposició, titulada "Escolta, Espanya. Catalunya i la crisi del 98", s'estructura en quatre àmbits: "el somni colonial", "l'agonia d'un imperi", "escolta Espanya" i "Cuba en el record", en què es parteix del significat que van tenir les colònies per a Catalunya, el seu comerç i la seva

economia per acabar amb l'empremta que els catalans van deixar a Cuba i els records de Cuba que encara sobreviuen en la nostra memòria històrica. Per il·lustrar aquest període històric, el Museu combina els muntatges audiovisuals amb plafons explicatius i l'exhibició d'objectes quotidians d'aquella realitat.

D'Amèrica al desastre. Molt abans de la guerra del 98, les colònies exemplificaven i acotaven en uns territoris concrets les esperances de millora econòmica i de fer fortuna d'una bona part dels catalans i dels espanyols. Era "fer les Amèriques", realitat amb la qual comença l'exposició que reproduïx un viatge d'un vaixell amb destinació a Cuba. "No s'oculta tampoc la naturalesa colonial d'Espanya sobre Cuba, els conflictes amb la població autòctona, o el manteniment de l'esclavatge", puntualitza Àngel Duarte per no donar una visió massa idíl·lica de Cuba, colònia on Catalunya va establir una relació molt forta i on els catalans van ser el nucli més nombrós de colons procedents de la metròpoli.

L'exposició pren les guerres d'independència a Cuba (1895) i a les Filipines (1896) per endinsar el visitant en l'apartat que explica el conflicte bèl·lic, la derrota militar. A partir d'aquest punt les societats espanyola i catalana presentaran similituds, però també divergències, essencials a l'hora de superar la crisi. La guerra a Catalunya es va viure amb la mateixa intensitat que a Espanya. El comissari de "Escolta, Espanya, Catalunya i la crisi del 98" vol deixar clar que la societat catalana en un primer moment reacciona igual que l'espanyola, amb un patriotisme "popular i exaltat". Es a dir, a la vista d'un conflicte armat, van ser "molt poques", les veus contra la guerra. Les discrepàncies van venir de la crítica al govern per la gestió de les colònies o la política a seguir per contenir les revoltes. "Dins les formacions catalanistes, n'hi ha que defensen la independència de les colònies, però n'hi ha que no; no es pot par-

lar d'una actitud uniforme", explica Duarte.

La implicació directa a partir del 1897 dels EUA contra la posició espanyola va ser el pròleg d'una guerra en què l'exèrcit espanyol va haver de comptar milers de baixes. L'imperi arrabassat va ser la millor prova que el sistema polític fins llavors vigent, la Restauració amb l'alternança de dos partits dinàstics enmig d'eleccions fraudulentess i caciquisme, no funcionava. Però el fracàs de les colònies no va servir a Espanya per reeixir sinó per quedar en un estat d'angoixa, de desencís, i de pessimisme tortura-

PEP PARE

dor pels desastres de la guerra. A Catalunya serà diferent.

"El desastre colonial és un reactiu, un catalitzador que dona pas a una dinàmica social brillant", afirma el comissari de l'exposició del MHC, Àngel Duarte, per explicar l'embranchida que Catalunya prendrà en l'estructuració d'una societat moderna, just a l'entrada d'un segle nou. "No es tracta d'establir una relació de causa a efecte, però a Catalunya el desastre obre una etapa d'efervescència; cívica, associativa, política...", afirma el director general de Promoció Cultural, Vicenç Villatoro. L'explicació d'aquesta singularitat també té resposta: "Catalunya no viu particularment angoixada com a societat la desfeta de Cuba i no se sent tan torturada per la guerra com la societat espanyola". I aquesta diferència portarà a desenvolupar un futur diferent, davant el mateix desastre. "Catalunya va tenir una resposta vitalista perquè les dificultats econòmiques no van ser tan greus, i va ser capaç d'experimentar un procés de modernització", explica Duarte.

Es en aquest context que la societat catalana redreça l'economia amb la diversificació de les inversions, modernitza el seu teixit social, amb un increment important dels sectors professionals, viu un renaixement cultural i enceta una

Molts objectes, com la il·lustració d'un bagul de mariner (dalt) o un model de caixa forta (baix), testimonien la relació de Catalunya amb les colònies. Els catalans que "feien les Amèriques" van formar a Cuba el nucli més nombrós de colons de la metròpoli.

Els catalans van deixar a les ciutats cubanes com l'Havana la seua empremta. Els records d'aquesta illa sobreviuen també en la nostra memòria històrica.

vida associativa que tindrà per fruit des de la fundació del Futbol Club Barcelona a la construcció del Palau de la Música. Tant Villatoro com Duarte coincideixen a no establir cap relació directa causa-efecte perquè si una cosa volen que quedi clara, és aquesta "textura magmàtica de la societat catalana", com diu Duarte. L'aparició d'aquest moviment hiperactiu i gairebé omnipresent a Catalunya podria haver existit sense la desfeta del 98 però la seva magnitud va proporcionar, segons Villatoro, "el catalitzador perquè Catalunya multipliqués tots els aspectes de reeixida social que s'apunten al tombant de segle".

Resposta política. L'articulació del magma que fluïa d'una nova societat catalana es va traduir en la creació d'un sistema polític propi amb l'aparició de partits polítics en

què "la resposta a un sistema polític espanyol que ja no funciona ve a través del catalanisme, bàsicament, però també a través d'un ventall polític molt ample que arribava a un republicanisme populista com el que va practicar Lerroux". Aquesta afirmació serveix a Duarte per raonar l'èxit d'aquesta opció contra la reacció espanyola: "El catalanisme va ser una mena de regeneracionisme triomfant". "Davant la crisi Catalunya ha trobat una solució, de futur, i aixeca la mà per dir-la". Villatoro visualitza així un dels poemes de Joan Maragall, escrits enmig de la desfeta del 98, "Oda a Espanya", el primer vers del qual serveix de títol a la mostra del MHC. El text resumeix la realitat política del moment; "Maragall hi plasma un discurs en favor de la pluralitat i en defensa del dinamisme, l'acció", entén Villatoro, una estratègia basada en

"modernització i plurinacionalitat". Amb la perspectiva que dona un segle, Villatoro diu que des de llavors, "el catalanisme ha aconseguit de estirar molt l'articulació interna de l'estat amb el sistema autòndmic, però que l'esperit de les reivindicacions de Maragall a l'"Oda a Espanya" encara poden ser vigents". Més enllà dels èxits aconseguits, per Villatoro la validesa d'aquest moviment és que "encara és viu avui dia el doble missatge del catalanisme, de plantejar un sistema modern i una reforma de l'esfat".

Malgrat la importància i el pes del moviment catalanista des de final del segle passat, la mostra del MHC no vol ser política, ni feixuga, sinó donar unes pinzellades, uns traços mínims, però suficients, per a entendre la capacitat de reacció de la societat catalana d'endinsar-se en un nou segle i esdevenir, a conseqüència d'aquesta modernitat i de la seva conjuntura econòmica, una peça clau de l'estat espanyol. Aquesta, si més no, és la conclusió que vol donar de la mostra. Efectivament, en la part principal, que explica la transformació social del Principat, hi ha inscrita una citació de Francesc Cambó segons el qual, des del 1898 i durant tot el primer terc del segle XX, Catalunya va ser el problema polític més important d'Espanya. La data podria ser un punt d'inflexió, una marca inesborrable de la presència catalana en la política espanyola.

Patricia Font

Viaje al imperio de China

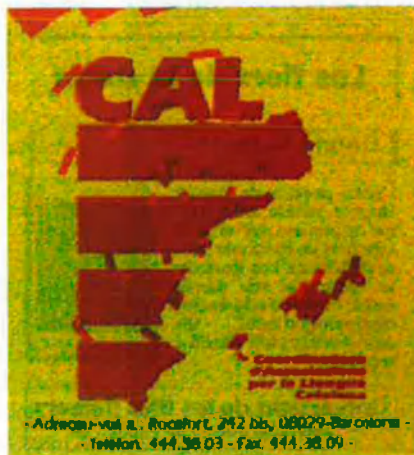
Jan Potocki

Un viatge des de Petersburg fins el desert de Gobi, travessant Sibèria, per l'autor d'*El manuscrit trobat a Saragossa*, a la recerca de l'imperi xinès en el seu darrer esplendor.

Edició a cura d'Emili Olcida

Laertes
"Nan Shan", 54

L'Espanya de Carles III

Casanova de Seingalt

Casanova de Seingalt, aventurer italià i autor de memòries, essencialment autobiogràfiques, descriu amb ironia mordaç el seu pas per l'Espanya de Carles III, primogènit de Felip V.

Edicions de 1984
"Butxaca, 1984", 12